

Пальчак І. І.

Гордій О. М.

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

РИТОРИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТА СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Актуальність дослідження. Сучасний військово-політичний дискурс виступає одним із найвпливовіших засобів формування суспільної свідомості та міжнародного іміджу держав. Мова в офіційних промовах і документах НАТО, ЄС чи українського політичного керівництва не лише інформує, а й впливає на емоційне сприйняття подій, формуючи наративи миру, безпеки, боротьби та єдності. Аналіз риторичних стратегій дозволяє зрозуміти механізми мовного впливу в умовах глобальних політичних конфліктів (Fairclough, 1995: 52; Chilton, 2004: 19).

Мета дослідження – визначити сутність і функції риторичних стратегій та стилістичних засобів у військово-політичному дискурсі, окреслити їхні типологічні ознаки й роль у формуванні ефекту переконання.

Об'єктом дослідження є військово-політичний дискурс як різновид політичної комунікації, а предметом – риторичні стратегії та стилістичні засоби, що забезпечують ефективність цього типу дискурсу.

Особливим різновидом політичної комунікації є військово-політичний дискурс (ВПД) – комунікативна система, покликана мобілізувати суспільство, легітимізувати дії влади та конструювати уявлення про безпеку, ворога і союзника. Його мета полягає не лише в інформуванні, а й у формуванні ідеологічної єдності через створення наративів миру, оборони й колективної відповідальності. У межах критичного дискурс-аналізу дискурс визначається як соціальна практика, через яку відтворюються

владні відносини та ідеологічні рамки (Fairclough, 1995: 45). П. Чілтон підкреслює, що політична мова є інструментом переконання й контролю, який формує уявлення про безпеку, загрозу чи солідарність (Chilton, 2004: 40). На думку Р. Водак, військово-політичний дискурс поєднує мовні, когнітивні та прагматичні чинники, завдяки чому мова стає інструментом легітимації дій та мобілізації громадськості (Wodak, Meyer, 2009: 112).

Сучасна лінгвістика розглядає військово-політичний дискурс як багаторівневий феномен, що поєднує мовні, когнітивні, соціальні та ідеологічні чинники. Як зазначає українська дослідниця О. Селіванова (Селіванова, 2008: 629), політична мова функціонує не лише як інструмент комунікації, а як засіб формування світогляду та національної ідентичності. У цьому контексті військово-політичний дискурс виступає особливою формою соціального впливу, що конструює образи «ворога» і «захисника», легітимує дії влади та мобілізує громадськість до єдності.

З позицій когнітивно-дискурсивного підходу, мова політики є відображенням мислення і колективної пам'яті народу. Як підкреслює В. Осипенко (2023: 5), дискурс є динамічною системою, у якій взаємодіють знання, ідеологія та мовні структури. Саме тому аналіз військово-політичного мовлення потребує врахування не лише прагматичних, а й ментально-когнітивних чинників, що формують спосіб бачення світу через мову.

Таким чином, дослідження риторичних стратегій у військово-політичному дискурсі має міждисциплінарне значення: воно поєднує лінгвістику, політологію, психологію та когнітивну науку, дозволяючи виявити, як мовні структури сприяють формуванню суспільних цінностей, переконань і моделей поведінки.

Лінгвопрагматичні методи дозволяють вивчити характеристики ролей комунікантів, комунікативного ланцюжка, комунікативно-прагматичні наміри адресанта, міжособистісні стосунки учасників комунікації, час і місце ситуації.

Застосування цих методів у межах аналізу військово-політичного дискурсу дає змогу простежити, яким чином мовні засоби використовуються для реалізації стратегій переконання, легітимації та мобілізації аудиторії. Вони допомагають визначити прагматичні параметри політичного висловлення – інтенцію мовця, передбачувану реакцію адресата, ступінь експресивності та впливовості повідомлення (Осипенко, 2023: 5).

Особливу увагу приділяють також типам комунікативних актів, що домінують у військово-політичних текстах (заклик, обґрунтування, оцінка, обіцянка, попередження), адже саме вони відображають риторичну спрямованість дискурсу та його соціальну функцію (Мотречко, 2023).

Отже, лінгвопрагматичний підхід забезпечує цілісне бачення мовленнєвої поведінки політичних акторів і дозволяє розкрити взаємозв'язок між комунікативною метою, мовними засобами та ідеологічним змістом висловлення.

У нашому дослідженні цей підхід є важливим, оскільки саме через нього можна з'ясувати, як риторичні стратегії реалізуються на рівні конкретних мовленнєвих актів та яким чином мовець добирає мовні засоби для досягнення комунікативного ефекту. Ми простежуємо, що у військово-політичному дискурсі прагматична спрямованість висловлення завжди поєднує інформаційну та впливову функції – висловлювання не лише повідомляє факт, а й формує певну оцінку подій.

До провідних риторичних стратегій військово-політичного дискурсу належать:

- стратегія легітимації – обґрунтування дій держави через моральні та правові аргументи;
- стратегія солідаризації – створення почуття спільності за допомогою інклюзивних займенників (we, our, together);
- стратегія антагонізації – протиставлення «ми» – «вони»;

– стратегія емоційного апелювання – використання метафор, анафор, гіпербол, повторів, які формують емоційний зв'язок між мовцем і аудиторією (Charteris-Black, 2011: 103).

Стилістичні засоби забезпечують експресивність і впливовість політичного мовлення. На лексичному рівні часто вживаються евфемізми (*military operation, collateral damage*), метафори (*battle for freedom, shield of unity*) та оцінна лексика (*brave defenders, unbreakable unity*). Синтаксичний рівень характеризується риторичними фігурами – анафорою, антитезою, градацією, що посилюють емоційність і ритм промов (Van Dijk, 2008: 211).

На синтаксичному рівні поширені риторичні фігури, що формують ритміку та емоційність промов: анафора, антитеза, градація, риторичні запитання. Ці засоби не лише підвищують емоційність, а й виконують прагматичну функцію – формують ефект діалогу між політичним лідером і суспільством (Wodak, Meyer, 2009: 26).

Висновки. Військово-політичний дискурс є складною системою комунікації, у якій риторичні стратегії та стилістичні засоби виступають основними механізмами впливу. Вони забезпечують не лише інформування, а й формування спільних цінностей, легітимацію політичних дій і конструювання образів «ворога» та «захисника». Таким чином, стилістичні засоби у військово-політичному мовленні підсилюють аргументацію, створюють довіру до мовця та формують ідеологічну єдність аудиторії. Риторичні стратегії та стилістичні засоби становлять ядро військово-політичного дискурсу, забезпечуючи реалізацію його комунікативних і прагматичних функцій. Вони поєднують логічні, емоційні та етичні аргументи, створюючи єдине смислове поле, у якому мова виконує роль засобу соціального впливу. Аналіз цих стратегій дозволяє виявити, як мова функціонує як інструмент влади, переконання та соціального контролю.

Список використаних джерел

1. Мотречко Б. Б. Комунікативні стратегії та тактики в воєнному дискурсі : кваліфікаційна робота : 054 Соціологія / Мотречко Богдана Богданівна. Київ, 2023. 49 с.
2. Осипенко В. Ю. Дискурс і лінгвістика тексту в мовознавстві другої половини XX ст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2023. № 59. Том 3. С. 4–7.
3. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.
4. Charteris-Black J. *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011.
5. Chilton P. *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. London: Routledge, 2004.
6. Fairclough N. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman, 1995.
7. Van Dijk T.A. *Discourse and Power*. New York: Palgrave Macmillan, 2008.
8. Wodak R., Meyer M. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage, 2009.